

Η ΑΤΤΙΚΗ ΚΩΜΩΔΙΑ

Συνέντευξις με τὸν Ἀλέξην Σολομό

Ὁ Ἀλέξης Σολομός, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποῦ, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, ἔχει συνδέσει τὸ ὄνομά του, με τὴν ἀναβίωσι τῆς Ἀττικῆς Κωμωδίας. Διακεκοιμένος σκηνοθέτης καὶ μελετητῆς τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, ἔδωσε συχνὰ ριζοσπαστικές, ἀλλὰ πάντα ἐμπνευσμένες λύσεις, στὰ προβλήματα τῆς σύγχρονης παρουσιάσεως Ἀριστοφάνειου ἔργου. Ὁ «Ἀριστοφάνης τοῦ Σολομοῦ», εἶναι μιὰ πραγματικότης τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου, ποῦ τὴν ἐπικρότησαν οἱ χιλιάδες τῶν θεατῶν στὰ Ἐπιδαύρια καὶ στὶς παραστάσεις τοῦ Ἡρωδείου.

1.— Ποιὲς εἶναι οἱ ρίζες τῆς Ἀττικῆς Κωμωδίας;

Ἡ Ἀττικὴ Κωμωδία ἔχει τὶς ρίζες της στὴν διονυσιακὴ γιορτῆ. Ἀπ' αὐτὴν κληρονόμησε τὰ ἰδιαίτερά της χαρίσματα, ἐκεῖνα ποῦ τῆς δίνουν ζωντάνια καὶ ὀμορφιά, τὸ τραγούδι καὶ τὴν ὄρχησι, τὸ πατριωτικὸ μήνυμα καὶ τὴν προσωπικὴ σάτυρα. Καί, πάνω ἀπ' ὅλα, τὸ χορὸ, τὴν σχηματικὴ τούτη ἐπιβίωσι τοῦ πανάρχαιου ὀμαδικοῦ γλεντιοῦ, ποῦ σμίγει γιορταστικὰ ὀλόκληρο τὸν λαὸ τῆς χώρας. Ὁ κωμικὸς χορὸς, δίνει γιὰ πάντα τὴν ἀττικὴ κωμωδία μετὰ τὸ θρησκευτικὸ μυστήριον, τὴν λυτρώνει, θάλεγε ἴσως ὁ Νίτσε, ἀπὸ τὰ «δεσμὰ τῆς φαινομενικότητος». Γιατί, σ' αὐτὸ τὸ πανόραμα τῆς πραγματικότητος, ποῦ εἶναι ἡ ἀττικὴ κωμωδία — μετὰ τὰ γνῶριμα πρόσωπα ποῦ παρουσιάζει, τὶς σκηνὲς τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ τὰ συγκεκριμένα ἱστορικὰ ὑπονοούμενα — κυριαρχεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ μὴ πραγματικοῦ, τὸ μαγικόν, δηλαδή, στοιχεῖο τῆς ξεφάντωσης, τῆς μέθης καὶ τῆς πρωτόγονης ἱεροτελεστίας.

2.— Πότε παίχθηκε γιὰ πρώτη φορά κωμωδία στὴν Ἀθήνα, ἀπὸ ἀθηναϊκὸ θίασο;

Τὸ θέμα αὐτὸ ἔχει μείνει γιὰ ὅλους τοὺς μελετητῆς, μετὰ πρῶτον καὶ καλλίτερον τὸν Ἀριστοτέλη, ἓνα μυστήριον. Ἡ θεατρικὴ ἀρχαιολογία, στὴν προσπάθεια νὰ δώσῃ μιὰν ἐξήγησι, δημιούργησε καὶ ἓνα πορτραῖτο - ρομπότ, τοῦ Σουσαρίωνα. Τὸ πιὸ σοβαρὸ στοιχεῖο, τῆς τὸ ἔδωσε τὸ λεγόμενον «παριανὸ μάρμαρον», γιὰ τὸ χρονικὸ τῆς ἐπιγραφῆς του, ἀναφέρει κάποιον χορὸ κωμωδίας ποῦ ἦρθε ἀπὸ τὴν Ἰκαρία (ὄχι τὸ νησί, μὰ τὸν δῆμον τῆς Ἀττικῆς ποῦ ἦταν κοντὰ στὸ σημερινὸ Διόνυσον) καὶ ἐγκαταστάθηκε γιὰ καλὰ στὴν Ἀθήνα. Καὶ ἀκόμα πῶς δημιουργὸς του, ἦτανε κάποιος Σουσαρίων, ποῦ πῆρε βραβεῖο «ἓνα καλάθι ξερὰ σῦκα καὶ κρασί». Ἀπ' τὸν καιρὸ ποῦ βρέθηκε τὸ παλιὸ μάρμαρον, ἡ ἀρχαιολογικὴ μηχανὴ μπῆκε σὲ κίνησι καὶ μάζεψε κάθε ἄλλη πληροφορία ποῦ δίνουν οἱ γραμματικοὶ σχετικὰ μετὰ τὸ ὄνομα τοῦτο. Καὶ δημιουργήθηκε ὁ πρῶτος κωμωδοδιδάσκαλος τῆς Ἀθήνας, ὁ Σουσαρίων, ὁ γυιὸς τοῦ Φιλίνου, Μεγαρίτης, ἀπὸ σοῖ, ποῦ ἔδρασε γύρω στὰ 570 π. Χ.

3.— Ἐσεῖς πιστεύετε πῶς αὐτὸς ἦταν, πράγματι, ὁ «ἀρχηγὸς» τῆς ἀττικῆς κωμωδίας;

Ἡ γνησιότητα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦτου μοῦ φαίνεται μᾶλλον ὑποπτη. Πῶς ἐξηγεῖται, ποῦ γιὰ τριακόσια ὀλόκληρα χρόνια, ἀπὸ τὸ 570 ποῦ ἔζησε, μέχρι τὸ 270 ποῦ χάριξε τὸ μάρμαρον, κανένας συγγραφέας δὲν τὸν ἔχει μνημονεύσει; Οὔτε ὁ ἀνεκδοτολόγος Ἡρόδοτος, οὔτε ὁ σχολαστικὸς Ἀριστοτέλης, οὔτε οἱ πολυγραφοτάτοι Ἀλεξανδρινοί, μὰ οὔτε καὶ αὐτοὶ ἀκόμα οἱ ἀττικοὶ κωμωδιογράφοι, ποῦ τῶχαν συ-

νήθεια νὰ σπάζουν κέφι, στὴν καμπούρα τῶν συναδέλφων τους; Πιὸ πιθανὸ φαίνεται πὼς ὁ χαρακτῆς τοῦ παριανοῦ μάρμαρου εἶχε μπερδέψει τοὺς θρύλους μὲ τὰ γεγονότα καὶ πὼς μπορεῖ βέβαια νὰ ζήση κάποιος Σουσαρίων καὶ νὰ ἦταν θιασάρχης ἑμμετρῆς κωμωδίας μὰ δίχως νὰ σταθῇ σημαντικὸς παράγοντας στὴν ἐξέλιξι τοῦ θεάτρου. Ἡ ἱστορικὴ ἐποχὴ τῆς ἀθηναϊκῆς κωμωδίας, ἀρχίζει στὰ χρόνια τῆς ἀκμῆς τοῦ Περικλῆ καὶ εἶναι πλούσια σὲ ποιητές. Παλιότερος ἀπ' ὄλους ἦταν ὁ Χιωνίδης, ὁ νικητὴς τοῦ πρώτου κωμικοῦ διαγωνισμοῦ, στὰ 486.

4.— Πὼς ἦταν τὰ θεάτρα τὸν καιρὸ τοῦ Ἀριστοφάνη;

Τὰ θεάτρα τὸν καιρὸ τοῦ Ἀριστοφάνη ἦταν ξύλινα. Ξύλινα θάταν, λοιπὸν καὶ τὸ θέατρο τοῦ Διονύσου Ἐλευθερέα, ὅπου εἶδαν τὸ φῶς ὅλες οἱ τραγωδίαι κι' οἱ κωμωδίαι τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς. Ἄγνωστο εἶναι πότε ἢ πέτρα ἢ τὸ μάρμαρο, ἀντικατέστησε τὸ ξύλο. Ὁ Σουΐδας μᾶς λέει πὼς τὰ ξύλινα ἴκρια γκρεμίστηκαν τὶς πρώτες δεκαετηρίδες τοῦ 5ου αἰῶνα καὶ ἡ ὀλοκλήρωσι τοῦ πέτρινου θεάτρου δὲν πραγματοποιήθηκε, παρά στὰ 330 π. Χ., τὴν ἐποχὴ πού ὁ ρήτορας Λυκούργος διαχειριζόταν τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἀθήνας. Τί ὄψι παρουσίαζε ἄραγε τὸ θέατρο τὸν καιρὸ πού οἱ Ὠκεανίδες ἔκαναν τὴν εἰσοδότης πάνω σὲ φτερωτὸ ἄρμα; Πού ἦταν καρφωμένος ὁ Προμηθεὺς; Πὼς ἄλλαζε τὸ σκηνικὸ στὶς «Εὐμενίδες»; Ἀπὸ ποῦ ἔφευγε μὲ τὸν δράκοντά της ἡ Μήδεια; Σὲ τί θέατρο κάθονταν οἱ θεατῆς τοῦ Ἀριστοφάνη καὶ ποιό ἦταν τὸ μόνιμο σκηνικὸ κτίριο πού ἔβλεπαν μπροστά τους; Οἱ ἀνασκαφῆς στὸ διονυσιακὸ χῶρο ἀπεκάλυψαν πὼς ἡ ἀρχικὴ ὀρχήστρα ἦταν μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν σημερινή καὶ πὼς βρισκόταν δεκαπέντε μέτρα νοτιότερα, πὼς ἡ σκηνικὴ πρόσοψι εἶχε πλάτος 20 μέτρα, ὕψος 4 μέτρα καὶ βάθος 2.80 μ. κι' ἀκόμα πὼς τὸ κοῖλον εἶχε 13 κερκίδες, 80 σειρὲς καθισμάτων καὶ χωροῦσε περίπου 24.000 θεατῆς. Τ' ἄλλα ὅλα μένουν γρίφοι.

5.— Πιστεύετε στὴν ἀναβίωσι τῆς ἀττικῆς κωμωδίας;

Κάθε ἀπόπειρα ἀναβίωσις εἶναι οὐτοπία, τοῦλάχιστον στὴν περιοχὴ τοῦ ζωντανοῦ

λόγου. Οἱ ἀρχαιολόγοι μποροῦν ἴσως νὰ ἀντικαταστήσουν στὸ ἀκέραιο ἓνα ἀγαλματίδιο ἢ ἓνα ἀγγεῖο, συγκολλώντας, ὅσο γίνεται καλλίτερα, τὰ διάφορα κομμάτια, πού θὰ φέρουν στὸ φῶς οἱ ἀνασκαφῆς. Μὲ τὸν ἴδιο, ὅμως τρόπο δὲν ἀναβιώνει ἓνα δραματικὸ ἔργο. Ἡ σκαπάνη τοῦ θεατρικοῦ ἀρχαιολόγου, θὰ ξεθάψη, στὴν περίπτωσι τούτη ἓνα σῶμα δίχως ψυχὴ. Καὶ θὰ σταθῇ μπροστά μας — ὅπως ἐγινε τόσες φορὲς μὲ τὶς «κλασσικόπρεπες» ἀναβιώσεις τῆς ἑλληνικῆς τραγωδίας — ἓνα ἀπαίσιο πτῶμα. Ὅταν, ἀπὸ σχολαστικισμὸ ἢ ἔλλειψι ἄλλης ἐμπνεύσεως, γινόμαστε ταριχευτῆς τῶν κλασσικῶν κειμένων, ξεχνοῦμε ὀλότελα ἓνα πᾶγμα, πὼς τὸ δραματικὸ ἔργο δὲν ζεῖ ποτὲ στὸ παρελθόν, μὰ πάντα στὸ παρόν. Ἀδιάκοπα μεταμορφώνεται, ἀλλάζοντας ὄψι καὶ ἔκφρασι, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπικοινωνία πού θάχη μὲ τὶς νεώτερες γενεὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς τέχνης. Ἀντιμετωπίζοντες, λοιπὸν, τὸ πρόβλημα τῆς σημερινῆς ἐρμηνείας τοῦ Ἀριστοφάνη, θάπρεπε νὰ ἀντικαταστήσουμε τὴν λέξι ἀναβίωσι μὲ τὴν λέξι ἐπιβίωσι. Γιατί τὸ πνεῦμα τοῦ ἀττικοῦ κωμωδιογράφου δὲν ἔπαψε ποτὲ νὰ ζῆ, μέσα ἀπὸ μῦριες μεταμορφώσεις. Προσφέροντας τὸν Ἀριστοφάνη στὸ κοινὸ μας, δὲν χρειάζεται οὔτε νὰ τὸν διασκευάσουμε, οὔτε νὰ τὸν παραποιήσουμε. Δὲν εἶναι γερασμένος, γιὰ νάχη ἀνάγκη, ὅπως ὁ «Γέρω - Δῆμος» τῶν «Ἰππέων», ἀπὸ τὸ δέντρο τῆς νειότητος. Εἶναι πάντα νέος. Καὶ θὰ τὸν χαροῦμε, ἂν εἴμαστε κι' ἐμεῖς νέοι.

